

Tarkastusvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2024

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2024 (K 1/2025 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan, ulkoasiainvaliokuntaan, valtiovarainvaliokuntaan, hallintovaliokuntaan, lakivaliokuntaan, liikenne- ja viestintävaliokuntaan, maa- ja metsätalousvaliokuntaan, puolustusvaliokuntaan, sivistysvaliokuntaan, sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, talousvaliokuntaan, tiedusteluvalvontavalioikuntaan, tulevaisuusvaliokuntaan, työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunnon määräaika: 30.9.2025.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 28/2025 vp
- ulkoasiainvaliokunta UaVL 6/2025 vp
- valtiovarainvaliokunta VaVL 7/2025 vp
- hallintovaliokunta HaVL 15/2025 vp
- lakivaliokunta LaVL 4/2025 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 12/2025 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 23/2025 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 7/2025 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 8/2025 vp
- sosiaali- ja terveysvaliokunta StVL 9/2025 vp
- talousvaliokunta TaVL 31/2025 vp
- tiedusteluvalvontavalioikunta TiVL 1/2025 vp
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 1/2025 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 7/2025 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 12/2025 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Peter Westersträhle, valtioneuvoston kanslia
- johtava asiantuntija Terhi Sääskilahti, valtiovarainministeriö, valtiovarain controller -toiminto
- neuvotteleva virkamies Vesa Pekkola, sosiaali- ja terveysministeriö

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

- rakennusneuvos Katja Outinen, ympäristöministeriö
- johtaja Jaakko Eskola, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- aluejohtaja Pasi Haataja, Senaatti-kiinteistöt
- erikoistutkija Anniina Salmela, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- apulaisylilääkäri Aki Vuokko, Työterveyslaitos
- kehittämispäällikkö Paula Mäenpää, Suomen Kuntaliitto
- kehittämispäällikkö Mikko Simpanen, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Jeremias Kortelainen, Owal Group Oy
- asiantuntija Ijäs Katariina, Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry
- pääsihteeri Tuula Vasankari, Filha ry
- erityisasiantuntija Sari Mäki, Hengitysliitto ry
- tekninen johtaja Mikko Somersalmi, Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry
- puheenjohtaja, valvontajohtaja Leena Salmelainen, Rakennustarkastusyhdistys RTY ry
- johtaja, elinkeinopoliittiset asiat Anu Kärkkäinen, Rakennusteollisuus RT ry
- toiminnanjohtaja Mervi Ahola, Sisäilmayhdistys ry
- yhteiskuntasuhdepäällikkö Riikka Vaaja, Suomen Isännöintiliitto ry
- pääekonomisti Jukka Kero, Suomen Kiinteistöliitto ry
- kehityspäällikkö, DI Matti Kiiskinen, Teknologiateollisuus ry edustaen Suunnittelu ja konsultointiyritykset SKOL ry:tä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- ympäristöministeriö
- Arkkitehtitoimistojen Liitto ATL ry
- Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat — KOVA ry
- Rakennusinsinöörit ja arkkitehdit RIA ry
- Suomen Arkkitehtiliitto SAFA ry
- Suomen Kiinteistöliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valtioneuvosto antaa vuosittain eduskunnalle hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimenpiteistä, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt.

Hallituksen vuosikertomukseen sisältyy valtiovarain controller -toiminnon lausuma vuosikertomuksen tietojen oikeellisuudesta ja riittävydestä. Lausuman mukaan vuoden 2024 kertomuksessa ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset sekä valtion tilinpäätöslaskelmat antavat oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, taloudellisesta asemasta sekä valtion taloudenhoidosta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto tarkastaa vuosittain hallituksen vuosikertomukseen sisältyvän valtion tilinpäätöksen, valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvaukset. Valio-

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

kunta on tätä mietintöä valmistellessaan kuullut virastoa sen toteuttamasta tarkastuksesta ja tarkastuksen keskeisimmistä tuloksista (tarkastuskertomus 5/2025).

Valtion vuoden 2024 tilinpäätöksen ja taloudenhoidon tarkastus

Valtiontalouden tarkastusvirasto on laatinut valtion tilinpäätöksen tilintarkastuskertomuksen vuodelta 2024 sekä antanut yhteensä 61 tilintarkastuskertomusta ministeriöiden ja muiden kirjanpitoyksiköiden tilintarkastuksista vuodelta 2024. Tarkastuksen perusteella valtion tilinpäätös vuodelta 2024 on laadittu sitä koskevien säännösten mukaisesti.

Tilintarkastusten pohjalta virasto kiinnittää vuosittain huomiota valtion talousarvion ja sitä koskevien säännösten noudattamiseen. Tarkastusvirasto antoi varainhoitovuodelta 2024 kielteisen kannanoton talousarvion vastaisista menettelyistä 10 kirjanpitoyksikölle, kun vuotta aiemmin eli varainhoitovuonna 2023 virheellisiä menettelyitä oli 13 kirjanpitoyksikössä, jotka saivat yhteensä 19 huomautusta. Varainhoitovuoden 2024 tilanne on merkittävästi aiempaa parempi, koska kukin 10 kirjanpitoyksiköstä sai vain yhden huomautuksen, joten huomautusten kokonaismäärä vuonna 2024 oli 10. Valiokunta pitää myönteisenä, että valtion talousarvion ja sitä koskevien keskeisten säännösten vastaiset virheelliset menettelyt ovat vähentyneet edellisvuodesta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkastusviraston suorittamassa tilintarkastuksessa kiinnitetään huomiota pieniinkin poikkeamiin talousarvion noudattamisessa. Viraston mukaan tilintarkastuksessa pyritään aina tuomaan olennaiset havainnot tarkastettavan kirjanpitoyksikön tietoon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Näin tarkastettava kirjanpitoyksikkö voi ryhtyä havaintojen perusteella toimenpiteisiin mahdollisimman pian. Kirjanpitoyksiköt voivat siten oikaista virheellisiä menettelytapoja tai talousarvion vastaisia tapahtumia jo tilikauden aikana ennen tilinpäätöksen hyväksymistä ja tilintarkastuskertomuksen antamista.

Vuoden 2024 tilintarkastuksen yhteydessä tarkastusvirasto antoi yhteensä 63 kirjallista raporttia tarkastuskohteille ennen loppuraportointia. Viraston mukaan sen havaintoihin reagoidaan hallinnossa varsin hyvin ja virheet pyritään korjaamaan. Johtopäätöksensä virasto toteaa, että talousarviota noudatetaan kokonaisuus huomioiden hyvin. Valiokunta on tyytyväinen siihen, että tarkastusviraston havaintoihin reagoidaan kirjanpitoyksiköissä hyvin tekemällä tarvittavia korjauksia sekä toimintatapojen muutoksia. Valiokunta pitää myös tarkastusviraston ennakoivaa toimintatapaa hyvänä.

Hallituksen vuosikertomuksen kehittäminen

Vuoden 2025 alussa voimaan tullessa valtioneuvoston asetuksessa hallituksen vuosikertomuksesta (853/2024) päivitettiin vuosikertomuksen sisältöä koskevia määritelmiä erityisesti ministeriöiden toimialojen tuloksellisuuden kuvauksiin liittyen. Tuloksellisuuden kuvausten tarkastelun painopistettä siirrettiin yksittäisistä toimenpiteistä laajempiin toimintokokonaisuuksiin, ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnin lähestymistapaa muutettiin tavoitteen saavuttamisen arvioinnista kyseisenä kertomusvuonna vaikuttavuuden kehityksen laajempaan analysointiin. Myös toimialojen riskien arviointitapaa rakenteistettiin aiempaan verrattuna.

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan vuotta 2024 koskevassa ministeriöiden raportoinnissa ei vielä ole havaittavissa kovin suurta muutosta edelliseen vuoteen verrattuna. Ministeriöiden esittämät arviot hallinnonalan taloudellisuuden ja tuottavuuden kehityksestä jäävät vaatimattomiksi, lähinnä määrärahojen käytön kuvailuksi. Raportoinnissa on siten edelleen kehitettävää, erityisesti taloudellisuuden ja tuottavuuden kehityksen arvioinnin osalta. Taloudellisuudesta ja tuottavuudesta raportointia voisi asiantuntijoiden mukaan parantaa se, että asiaan kiinnitetäisiin huomiota jo tavoitteita asetettaessa.

Valiokunta on aiemmissa hallituksen vuosikertomusta koskevissa mietinnöissään kiinnittänyt toistuvasti huomiota tavoitteiden asettamisen merkitykseen tuloksellisuuden arvioinnissa. Valiokunta toistaa tässä aiemmin sanomansa (TrVM 5/2023 vp): "Valiokunta katsoo, että vuosikertomuksen kehittämistyötä on hyvä jatkaa, jotta vuosikertomuksessa olisi mahdollista esittää ja analysoida yhä selkeämmin yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista ja toiminnan tuloksellisuutta. Tavoitteiden asettamista on myös syytä kehittää edelleen."

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelma

Taustaa

Tarkastusvaliokunta on käsitellyt rakennusten kosteus- ja homeongelmia useita kertoja. Valiokunnan teettämä tutkimus "Rakennusten kosteus- ja homeongelmat" (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2012) valmistui 2012, minkä jälkeen valiokunta käsitteli aihetta laajasti mietinnössään TrVM 1/2013 vp. Valiokunta on seurannut tämän jälkeen eduskunnan hyväksymän kannanoton toteutumista. Vuonna 2017 valiokunta totesi (TrVM 8/2017 vp), että "eduskunnan kannanotosta on kulunut jo lähes viisi vuotta. Valiokunta pitää valitettavana, että tehdyistä toimista huolimatta ihmisten terveyden ja rakennusten terveellisyyden edistämässä konkreettiset tulokset ovat jääneet kovin riittämättömiksi." Valiokunta piti tuolloin hyvänä, että hallitus oli juuri käynnistänyt Terveet tilat -hankkeen.

Vuonna 2019 valiokunta perehtyi kosteus- ja homeongelmien nykytilaan käsitelleessään hallituksen vuosikertomusta vuodelta 2018 (TrVM 5/2019 vp) ja katsoi, etteivät toimenpiteet rakentamisen laadun parantamiseksi sekä kosteus- ja homeongelmien ennaltaehkäisemiseksi ja niistä aiheutuvien haittojen pienentämiseksi edelleenkaan olleet riittäviä. Valiokunta totesi mietinnössään, että "Terveet tilat 2028 -hanke on nyt keskeisin hallituksen käytettävissä oleva väline ja sen toimeenpano on edellytys eduskunnan kannanottojen toteuttamisessa." Eduskunta hyväksyi tämän mietinnön perusteella kannanoton (EK 25/2019 vp — K 3/2019 vp, K 13/2019 vp), jonka neljäs kannanotto kohta on: "Eduskunta edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä Terveet tilat 2028 -hankkeen konkreettisista tuloksista ja arvioi hankkeen vaikuttavuutta." Kyseinen kannanotto kohta on edelleen voimassa.

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman tavoitteet ja resurssit

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman yhtenä lähtökohtana on ollut valiokunnan mietintö rakennusten kosteus- ja homeongelmista ja sen perusteella annettu eduskunnan kannanotto. Toimenpideohjelman valmistelusta päätettiin vuonna 2017 pääministeri Juha Sipilän koollekutsussa julkisten rakennusten sisäilmaongelmia käsitelleessä pyöreän pöydän parlamentaarisessa

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

keskustelutilaisuudessa. Valmistelun lopputuloksena valtioneuvosto antoi toukokuussa 2018 periaatepäätöksen Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmasta (Kohti kokonaisvaltaista hyvinvoinnin edistämistä ja käyttäjien huomioon ottamista julkisissa rakennuksissa, Valtioneuvoston periaatepäätös Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmasta, 3.5.2018).

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman päätavoitteena on ollut julkisten rakennusten tervehdyttäminen ja sisäilmasta oireilevien hoidon ja kuntoutuksen tehostaminen sekä myös osaamisen lisääminen sisäilmatilanteiden ennaltaehkäisemisessä ja ratkaisemisessa. Tavoitteena on ollut vuoteen 2028 mennessä vakiinnuttaa osaksi normaalia kiinteistönpitoa menettely, jossa rakennusten kunto, tarkoituksenmukaisuus ja käyttäjien kokemukset tarkistetaan säännönmukaisesti ja arvioidaan moniammatillisessa yhteistyössä sekä ongelmiin puututaan ripeästi. Ohjelmalla on haluttu myös kehittää terveydenhoito- ja työsuojelualan osaamista sisäilmasta oireilevien tunnistamiseksi sekä hoidon ja kuntoutuksen kehittämiseksi.

Toimenpideohjelma on painottunut julkisten rakennusten sisäilmaongelmien ennaltaehkäisyyn erityisesti kuntasektorilla, jolla kiinteistöomaisuus on huomattavasti suurempi kuin valtiolla ja hyvinvointialueilla: 308 kunnan kiinteistöomaisuus on yhteensä 55 miljoonaa neliometriä, kun vastaavasti 23 hyvinvointialueella se on 11 miljoonaa neliometriä ja valtiolla 5 miljoonaa neliometriä. Valtion toimitila-asioiden hoito on keskitetty Senaatti-konsernille, joka on omilla toimiltaan ja sisäilmatoimintamalleillaan edistänyt ja parantanut valtion rakennuskannan sisäilmatilannetta. Senaatti-konserni on osallistunut Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman toteutukseen muun muassa antamalla ohjelman käyttöön katsastusmallinsa, joilla tarkoitetaan säännöllisesti toteutettavia rakenteiden ja ilmanvaihdon katsastuksia eli sisäilmapainotettuja kuntoarvioita.

Ohjelman toimeenpanoa koordinoi valtioneuvoston kanslia vuosina 2018—2023, minkä jälkeen koordinoitavastuu siirtyi ympäristöministeriölle. Ohjelman toteutukseen ovat osallistuneet myös opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Lisäksi ohjelmatoimintaan ovat osallistuneet muun muassa Opetushallitus, Museovirasto, Senaatti-konserni ja aluehallintovirastot. Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esiin, ettei ministeriöissä ole pystytty ohjaamaan ohjelman toteuttamiseen riittävästi henkilöstöresursseja, vaan valtaosa toteutetuista toimista on tehty ohjelman sihteeristön oman virkatyön ohella eikä päämäärätietoiseen kehittämiseen ole aina ollut mahdollisuutta.

Ohjelmalle on osoitettu vuosittain valtion talousarviossa määräraha, jonka jakamisesta ohjelmaan osallistuneille ministeriöille ohjelman johtoryhmä on päättänyt hankesuunnitelmien perusteella. Kaikkiaan ohjelmalle on osoitettu vuosina 2018—2024 yhteensä 6,86 miljoonaa euroa. Tästä lähes puolet (3,28 miljoonaa euroa) on saanut sosiaali- ja terveysministeriö.

Toimenpideohjelman toteutus ja tulokset

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman käytännön toteutus on tapahtunut hankkeiden kautta. Hankkeilla on tuotettu tietoa ohjelman periaatepäätöksessä havaittuihin tietotarpeisiin. Toimenpideohjelman oli alun perin tarkoitus kestää vuoden 2028 loppuun asti, mutta valtioneuvosto teki maaliskuussa 2024 päätöksen lyhentää ohjelman toimikautta siten, että se päättyi toimintavuoden 2024 loppuun. Syynä tähän olivat valtionhallinnon säästöt. Ohjelmakauden lyhentäminen neljällä vuodella säästää yhteensä noin kak-

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

si miljoonaa euroa. Ohjelmalle valtion talousarviossa myönnetty määräraha on kaksivuotinen siirtomääräraha, joten keskeneräisiä hankkeita on voitu viimeistellä vuodelle 2024 myönnetyn määrärahan turvin vielä vuonna 2025.

Toimenpideohjelman päätuloksia ovat Terveet tilat -toimintamalli sekä erilaiset oppaat, selvitykset ja raportit, jotka ovat valmistuneet täydentämään toimintamallia. Terveet tilat -toimintamalli kokoaa yhteen tutkittua tietoa, ohjeita ja hyviksi havaittuja käytäntöjä julkisten rakennusten ennakoinnista kiinteistönpidosta sekä hyvään sisäilmaan tähtäävistä toimenpiteistä. Se toimii tukimateriaalina ja kuntien apuna sisäilmaratkaisujen suunnittelussa ja rakennusten ylläpidossa. Terveet tilat -toimintamallissa on neljä osa-aluetta: kiinteistökannan hallinta, kiinteistön käyttö ja ylläpito, rakentaminen ja korjaaminen sekä sisäilmatilanteiden selvittäminen. Sisäilmaongelmien ratkaisemisen lisäksi toimintamallilla pyritään myös sisäilmaongelmien aktiiviseen ehkäisemiseen. Yksi valiokunnan kuulemista asiantuntijoista luonnehtii Terveet tilat -toimintamallin olleen keskeisessä roolissa ratkaistaessa sisäympäristöhaasteita.

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmassa on valmistunut ministeriöiden tilaamana yhteensä lähes 40 opasta, selvitystä tai raporttia, jotka on koottu ohjelman verkkosivuille. Ohjelman puitteissa on myös perustettu kuntien Terveet tilat -verkosto, joka on toiminut kuntien sisäilma-asioiden tiedonvaihtokanavana. Mukana verkostossa on ollut kuntien ja hyvinvointialueiden viranhaltijoita, työntekijöitä ja kuntapäittäjiä. Verkostossa on ollut mahdollista jakaa hyviä käytäntöjä ja oppia onnistumisista. Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman päättyessä myös Terveet tilat -verkkoston toiminta on loppunut.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman keskeiset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet, sillä merkittävät sisäilmaongelmat ovat vähentyneet kuntien omistamassa kiinteistökannassa, ja sisäilmasta oireita kokevien määrä on vähentynyt. Kuntien sisäilmakyselyn 2023 tulosten mukaan merkittäviä sisäilmaongelmia esiintyi kuntien omistamien rakennusten kokonaisneliömäärästä keskimäärin 5—10 prosentissa, kun vuonna 2019 vastaava luku oli 5—18 prosenttia. Vuoden 2019 tilanteeseen verrattuna suurimmat muutokset ovat tapahtuneet kouluissa, päiväkodeissa ja toimistorakennuksissa. Ilmanvaihtoon panostaminen, rakennusten laajat peruskorjaukset sekä uudisrakentaminen nousivat kuntien sisäilmakyselyssä 2023 esiin merkittävimmin toimenpiteinä, joilla sisäilmaongelmia on saatu vähennettyä. Valiokunta pitää erittäin myönteisenä tietoa siitä, että kuntien kiinteistöjen sisäilmaongelmien ja sisäilmasta oireita kokevien määrät ovat vähentyneet.

Useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat mainitsevat yhtenä toimenpideohjelman saavutuksena julkisen keskusteluilmapiirin rauhoittumisen ja sisäilmauutisoinnin muuttumisen aiempaa neutraalimmaksi. Ohjelman käynnistyessä keskusteluilmapiiri sisäilma-asioiden ympärillä oli kärjistynyt. Verrattuna vuosiin 2017—2018 sisäilmaongelmat ovat nykyisin vähemmän esillä tiedotusvälineissä. Lisäksi asiantuntijoiden ja kansalaisten näkemykset sisäilmasta ovat lähentyneet toisiaan. Toimenpideohjelman vahvuutena asiantuntijat tuovat esiin myös ohjelmassa mukana olleiden ministeriöiden välisen sujuvan yhteistyön ja laajan sidosryhmäverkoston, joka on mahdollistanut kokonaisvaltaisen otteen sisäilmaongelmiin.

Asiantuntijakuulemisissa nostetaan esiin myös tulevaisuuden haasteet kiinteistökannan hallinnan ja ennaltaehkäisyn näkökulmista. Sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen vaikuttaa sekä rakennet-

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

tuun ympäristöön että ihmisten terveyteen. Asiantuntijat katsovat, että julkisten rakennusten osalta varautuminen kosteusrasitukseen, hellejaksoihin ja tulvariskeihin tulisi huomioida nykyistä paremmin kunnossapidon ja rakentamisen yhteydessä. Näitä näkökulmia ei toimenpideohjelmassa kuitenkaan ole käsitelty. Valiokunta pitää valitettavana, ettei toimenpideohjelman puitteissa ole ollut mahdollisuuksia käsitellä myös tulevaisuuden haasteita kiinteistökannalle, varsinkin kun toimenpideohjelmassa on muutoin painotettu ennakoivaa kiinteistönpitoa.

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman lopettaminen ennenaikaisesti aiheuttaa valiokunnan kuulemissa asiantuntijoissa huolta. Vaikka toimenpideohjelma on lisännyt tietoisuutta ja tutkittua tietoa sisäilmaongelmien ennaltaehkäisystä ja ratkaisuista, on kuitenkin edelleen monia kuntia ja asiantuntijoita, jotka eivät vielä tunne ohjelmaa tai Terveet tilat -toimintamallia. Ohjelman loppukaudella vuosina 2025—2028 oli tarkoituksena keskittyä tiedon jalkauttamiseen ja pysyvien toimintatapamuutosten aikaansaamiseen sekä Terveet tilat -toimintamallin käyttöönoton varmistamiseen kaikissa kunnissa. Ohjelman ennenaikainen päättymisen heikentää tavoitteiden saavuttamista ja vaikeuttaa laadittujen toimintamallien ja ohjeiden vakiinnuttamista käytäntöön. Moni asiantuntija on esittänyt huolensa siitä, että ohjelmalla saavutetut vaikutukset voidaan menettää ja jonkin ajan kuluttua sisäilmaongelmissa palataan lähtötilanteeseen, kun materiaalien jalkautus ja käytäntöön vienti jäävät kesken. Huolena on myös ohjelmassa tuotettujen materiaalien ajantasaisuuden varmistaminen sekä ohjeiden testaus ja ylläpito jatkossa. Valiokunta yhtyy asiantuntijoiden huoliin ja pitää erittäin valitettavana sitä, että Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmassa tuotetun tiedon jalkauttaminen jää kesken ohjelman päättymisen vuoksi. Tämä heikentää ohjelman tavoitteiden saavuttamista, sillä laajempi tulosten jalkauttaminen olisi mahdollistanut myös niiden kuntien tavoittamisen, joille toimenpideohjelma ja sen tuotokset eivät vielä ole tulleet tutuiksi. Valiokunta korostaa, että toimenpideohjelman loppumisesta huolimatta on tärkeää jatkossakin pitää sisäilmateemaa esillä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kunnissa on toiminut jo ennen Terveet tilat -verkostoa Kuntien sisäilmaverkosto, jossa tarkoituksena on yhdenmukaistaa toimintatapoja ja verkostoitua. Kuntien sisäilmaverkoston toiminta jatkuu edelleen, joten se voisi mahdollisesti ottaa osittain Terveet tilat -verkoston tehtäviä hoitaakseen. Kuntien sisäilmaverkoston toimintaan ei ole kuitenkaan erillisiä resursseja, vaan toiminta perustuu pääosin viranhaltijoiden toimiin oman työnsä ohessa ilman erillistä rahoitusta, minkä vuoksi verkoston aktiivisuus ei ole Terveet tilat -verkoston tasoista. Valiokunta pitää kuitenkin harkitsemisen arvoisena Kuntien sisäilmaverkoston hyödyntämistä Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman tulosten jalkauttamisessa.

Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelma

Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelma toteuttaa Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmaan kirjattuja terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä koskevia toimenpiteitä, jotka kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön vastuulle. Ohjelmaa koordinoi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja työhön osallistuvat myös Työterveyslaitos, Hengityslitto ry, Sisäilmayhdistys ry, Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry sekä Filha ry. Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelman toimikausi on 2018—2028. Toisin kuin Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelma, Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelma jatkuu edelleen, eikä sitä ole lopetettu ennenaikaisesti.

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelman päätavoite on vähentää sisäympäristöihin liittyviä terveydelle ja hyvinvoinnille aiheutuvia haittoja Suomessa. Ohjelman tavoitteita on edistetty neljällä osa-alueella, jotka ovat tiedolla vaikuttaminen, rakennusten ongelmatilanteet, ihmisten hoito ja tuki sekä koulutus. Ohjelman toimenpiteet ovat kohdistuneet sisäilmatilanteiden ja haittojen ennaltaehkäisyyn sekä sisäilmaongelmien ratkaisuun ja sisäympäristössä oireilevien hoidon ja tuen keinoihin. Ohjelmassa on tähän mennessä tuotettu runsaasti erilaista materiaalia, muun muassa artikkeleita, selvityksiä, katsauksia, ohjeita, toimintamalleja, webinaareja ja oppimateriaaleja sekä koulutettu terveydenhuollon asiantuntijoita. Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelman etenemistä ja vaikuttavuutta on seurattu. Ohjelman alkaessa ja puolivälissä tehtyjen kyselyjen perusteella sisäilmasta oireita kokevien määrä sekä sisäympäristöihin liitetyt terveyshuolet ovat vähentyneet ja luottamus kuntien viranomaisiin on lisääntynyt. Kuitenkin valiokunnan saaman selvityksen mukaan ohjelmatyötä tarvitaan edelleen erityisesti pitkittyneitä oireita kokevien hoidon ja kuntoutuksen kehittämisessä.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman lopettamisella on merkittäviä vaikutuksia Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelman jatkolle. Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman lopettaminen on johtanut Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelman rahoituksen päättymiseen lähes kokonaan, sillä ohjelma on saanut rahoituksensa Terveet tilat 2028 -ohjelmasta eikä sille ole toistaiseksi osoitettu pysyvää rahoituskanavaa. Rahoituksen muuttuminen hanke pohjaiseksi voi vaarantaa toiminnan jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden. Lisäksi Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelma on pystynyt hyödyntämään Terveet tilat -verkostoa: verkoston kautta se on tavoittanut yleisöä ja pystynyt analysoimaan toimien vaikuttavuutta. Terveet tilat -verkosto on toiminut ohjelmalle keskeisenä viestintäkanavana ja väylänä tulosten jakamiseen. Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelmaa voidaan jatkaa Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman lopettamisesta huolimatta. Valiokunta on kuitenkin huolestunut ohjelman todellisista mahdollisuuksista toimia jatkossa ilman pysyvää rahoitusta ja Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman tarjoamaa muuta tukea.

Toimenpideohjelman loppuarviointi

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmasta on hiljattain valmistunut loppuarviointi (Terveet tilat 2028 -ohjelman loppuarviointi, Owl Group Oy ja VTT, 9/2025), jonka tavoitteena on ollut tuottaa tietoa ohjelman toiminnan tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta ohjelman tavoitteiden edistämiseksi sekä tarjota ideoita ja suosituksia ohjelman sisältöön liittyvän toiminnan ja toimenpiteiden kehittämiseksi ja suuntaamiseksi ohjelman päättymisen jälkeen. Arviointi on toteutettu huhti-syyskuussa 2025.

Arvioinnin perusteella ohjelman kohdentumisessa ei havaittu selkeitä puutteita tai katvealueita. Ennakoivaan kiinteistönpitoon kohdentuva ja terveyden edistämisen teemoilla täydennetty kokonaisuus arvioidaan kattavaksi. Kaikkien ohjelman tavoitteena olleiden teemojen katsotaan kehittyneen positiiviseen suuntaan ohjelmakauden aikana: julkisten rakennusten kunnon arvioidaan parantuneen, sisäilmasta oireilevien määrän vähentyneen sekä julkisten rakennusten kuntoa edistävien toimintamallien ja sisäilmasta oireilevien kohtaamisen toimintamallien käytön yleistyneen. Toisaalta todetaan kuitenkin kuntien kehityksen olleen hyvin eritahtista ja julkisten rakennusten kunnossa olevan edelleen suurta vaihtelua. Arvioinnissa tuodaan esiin, että ohjelmalla on todennäköisesti ollut osittain vaikutusta tavoitteena olleiden teemojen etenemiseen, mutta myös

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

toimintaympäristö on muuttunut ohjelmakauden aikana. Esimerkiksi palveluverkon karsiminen kunnissa on vähentänyt huonokuntoisten kiinteistöjen määrää.

Arvioinnin mukaan tulosten ja vaikutusten saavuttamista ovat edistäneet ohjelman monialaisuus ja tarkoituksenmukainen kohdentuminen sekä onnistunut toimeenpano tuotosten ja myös viestinnän osalta. Ohjelma on vahvistanut tietopohjaa ja koonnut toimijoita yhteen, ja tätä kautta tukenut kuntia ja muita kiinteistönomistajia muutoksessa kohti aiempaa ennakoivampaa ja suunnitelmallisempaa kiinteistönpitoa. Arvioinnissa nostetaan esiin Terveet tilat -toimintamalli ohjelman keskeisenä tuotoksena. Toimintamalliin tähännyttä lähestymistapaa pidetään onnistuneena, sillä se on muodostanut jo ohjelman alkuvaiheessa toteutukselle rungon. Se on myös toiminut hyvänä viestinnällisenä työkaluna kuntien suuntaan. Loppuarvioinnin mukaan Terveet tilat -toimintamalli vaikuttaisi päätyneen monissa kunnissa käyttöön siitäkin huolimatta, ettei merkittävä osa asiantuntijoista tuntenut arviointihetkellä toimintamallia tai ohjelman toimintaa vielä lainkaan.

Arviointiaineiston perusteella loppuraportissa nostetaan esille kolme keskeistä jatkokehittämisen tarvetta. Ensinnäkin sisäilmateemoja tulisi pitää esillä jatkossakin, sillä ilman tätä ohjelman päättymiseen sisältyy riski siitä, että aiheeseen liittyvä osaaminen kunnissa vähenee. Toisena kehittämistarpeena on tiedon saatavuuden turvaaminen. Ohjelman verkkosivuille kerätyn aineiston saatavuus tulee varmistaa ja kuntien sekä muiden toimijoiden verkostomaista yhteistyötä tulee tukea. Kolmantena kehittämiskohteena mainitaan sisäilmateemaa koskevan viestinnän ja ohjeistuksen kohdentaminen myös päättävälle taholle, sillä resurssien kohdentaminen ennakoivaan työhön on monessa kunnassa haasteena, kun määrärahat kohdentuvat pikemminkin akuutteihin toimiin ja laajempiin korjaushankkeisiin.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelma on onnistunut lisäämään tietoisuutta ja tutkittua tietoa sisäilmakysymyksistä sekä saanut aikaan toimivan asiantuntijaverkoston. Toimenpideohjelmassa tuotetun tiedon jalkauttaminen jää kuitenkin kesken, koska Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelma on päätetty lopettaa ennenaikaisesti. Valiokunta pitää tätä erittäin valitettavana. Koska toimenpideohjelma ei ole enää toiminnassa, ei edellä käsitelty kannanotto kohta ole myöskään enää ajankohtainen. Valiokunta katsoo, että eduskunnan kirjelmän EK 25/2019 vp kannanoton 4. kohta — Eduskunta edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä Terveet tilat 2028 -hankkeen konkreettisista tuloksista ja arvioi hankkeen vaikuttavuutta — on toteutunut.

Rakentamisen ja rakennusten käytön laatu

Tarkastusvaliokunnan teettämä tutkimus "Asuntopolitiikan kehittämiskohteita" valmistui vuonna 2017 (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2017). Valiokunta jatkoi tutkimuksen pohjalta aiheen käsittelyä mietinnössään TrVM 3/2018 vp. Vaikka pääpaino mietinnössä on asuntopolitiikan ja asumisen tukijärjestelmien tarkastelussa, valiokunta käsittelee myös asuntorakentamista ja korostaa siinä yhteydessä tarvetta parantaa rakentamisen laatua. Valiokunta totesi mietinnössään, että "meneillään olevista uudistuksista ja toimista huolimatta rakentamisen laatuun liittyvät ongelmat nousevat toistuvasti esiin sekä julkisissa rakennuksissa että uudisrakentamisessa". Valiokunta toisti aikaisemmat huolensa rakentamisen laadun ongelmista ja korosti sitä, että rakentamisen laatuun sekä vastuunjaon selkeyttämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Eduskunta hyväksyi mietinnön perusteella kannanoton (EK 26/2018 vp — O 61/2016 vp), jonka kah-

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

deksas kannanottokohta on "Eduskunta edellyttää, että rakentamisen ja rakennusten käytön laatua selkeästi parannetaan sekä valvontaa ja vastuuta selkeytetään. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, minkälaista apua ja tukea homeloukkuun jääneet tarvitsevat. Eduskunta toistaa tässä yhteydessä myös rakennusten kosteus- ja homeongelmia koskevat kannanottonsa."

Vuonna 2019 käsitellessään hallituksen vuosikertomusta vuodelta 2018 valiokunta katsoi, etteivät toimenpiteet rakentamisen laadun parantamiseksi sekä kosteus- ja homeongelmien ennaltaehkäisemiseksi ja niistä aiheutuvien haittojen pienentämiseksi olleet edelleenkin riittäviä (TrVM 5/2019 vp). Edellä mainittu kannanottokohta päätettiin poistaa ja sen tilalle muotoiltiin uusi kannanottokohta. Mietinnön perustella eduskunta hyväksyi kannanoton (EK 25/2019 vp — K 3/2019 vp, K 13/2019 vp), jonka toinen kannanottokohta kuuluu seuraavasti: "Eduskunta edellyttää, että rakentamisen ja rakennusten käytön laatua selkeästi parannetaan sekä valvontaa ja vastuuta selkeytetään." Tämä kannanottokohta on edelleen voimassa.

Rakentamisen laatu

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat pitivät hyvää suunnittelua keskeisenä tekijänä rakentamisen laadun kannalta. Suunnittelun laatuun vaikuttaa merkittävästi suunnittelijoiden ja työnjohtajien ammattitaito ja osaaminen. Vuoden 2025 alusta voimaan tullessa rakentamislain (751/2023) säädetään suunnittelijoiden ja työnjohtajien kelpoisuusvaatimuksista sekä suunnittelu- ja työnjohtotehtävien vaativuusluokista. Rakentamislain mukaan rakentamisen suunnittelutehtävien ja rakennustyön johtotehtävien vaativuusluokkia ovat poikkeuksellisen vaativa, erittäin vaativa, vaativa, tavanomainen ja vähäinen. Samassa rakentamishankkeessa voi olla eri vaativuusluokkiin kuuluvia suunnittelu- ja työnjohtotehtäviä. Suunnittelijoiden ja työnjohtajien kelpoisuusvaatimuksista eli vaadittavasta tutkinnosta ja työkokemuksesta säädetään rakentamislain vaativuusluokittain. Vaativissa, erittäin vaativissa ja poikkeuksellisen vaativissa suunnittelu- ja työnjohtotehtävissä edellytetään tutkinnon lisäksi työkokemusta.

Asiantuntijat kiinnittävät huomiota siihen, että aiempaan maankäyttö- ja rakennuslakiin verrattuna suunnittelijoiden ja työnjohtajien kelpoisuusvaatimukset ovat muuttuneet merkittävästi tavanomaisen rakennuskohteen suunnittelu- ja työnjohtotehtävän osalta. Aiemmin voimassa ollut laki edellytti koulutuksen lisäksi myös työkokemusta, mutta voimassa olevan rakentamislain mukaan mainittuihin tehtäviin riittävät pelkät laissa määritellyt tutkinnot ilman työkokemusta. Tavanomainen rakennussuunnittelukohde tarkoittaa tyypillisesti pientaloa (omakotitalo tai paritalo) taikka muuta pinta-alaltaan pienehkönä pidettävää rakennusta, jonka kerrosala on yleensä enintään 300 neliömetriä. Esimerkiksi omakotitalon rakentaja tarvitsee pääsääntöisesti tuekseen alan ammattilaisia. Asiantuntijoiden mukaan riskinä jatkossa on se, että lain mukaan pätevien suunnittelijoiden ja työnjohtajien osaaminen ei välttämättä olekaan riittävää, jos käytännön työkokemusta ei ole. Tämä kasvattaa suunnittelu- ja työmaa-aikaisten virheiden riskiä tavanomaisten rakennuskohteiden osalta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kyseisiä tutkintoja koskevissa opetussuunnitelmissa ei ole otettu huomioon sitä, että vaatimus työkokemuksesta on poistettu laista. Ammattiin valmistavissa koulutuksissa on jo jonkin aikaa ollut trendinä, että oppilaitoksissa opetetaan teoriaa, ja käytännön oppi varsinaiseen työhön saadaan sekä opiskeluaikana että varsinkin sen jälkeen työelämässä. Uuden rakentamislain sisältämät kelpoisuusvaatimusten muutokset huomioiden koulu-

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

tusta tulisi kehittää siten, että vastavalmistuneilla olisi riittävä osaaminen ja taidot itsenäisesti ratkaista rakentamiseen liittyviä ongelmatilanteita. Asiantuntijanäkemyksen mukaan tällä hetkellä kaikkien vastavalmistuneiden osaaminen ei ole tarvittavalla tasolla, ja osaamisvajetta on jo ollut havaittavissa, vaikkakin suuremmat vaikutukset tulevat esiin vasta vuosien päästä. Esimerkiksi rakennussuunnitelmien laatimisessa vastavalmistuneilla on ollut haasteita, jotka vaikuttavat suoraan rakentamisen laatuun. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että tilannetta on syytä seurata ja tarvittaessa ryhtyä korjaaviin toimenpiteisiin niin koulutuksen sisällön kuin rakentamislain kelpoisuusvaatimustenkin osalta.

Rakentamislaisissa säädetään, että suunnittelijoiden ja työnjohtajien on osoitettava pätevyytensä tavanomaiseen, vaativaan, erittäin vaativaan ja poikkeuksellisen vaativaan suunnittelu- ja työnjohtotehtävään ympäristöministeriön valtuuttaman toimijan antamalla todistuksella. Ympäristöministeriön hyväksymät toimijat myöntävät yksittäisille henkilöille hakemuksesta pätevyystodistuksen, jonka perusteella kuntien rakennusvalvontaviranomaiset hyväksyvät henkilöt suunnittelu- ja työnjohtotehtäviin. Aiemmin pätevyysarviointeja eli arviointeja koulutuksen ja kokemuksen riittävydestä tekivät kuntien rakennusvalvontaviranomaiset. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan muutosta pidetään osin myönteisenä, sillä se vapauttaa rakennusvalvontaviranomaisten resursseja varsinaiseen rakennusvalvontatyöhön. Asiantuntijakuulemisessa nousi kuitenkin esiin myös huoli siitä, että käytännöt pätevyyksien myöntämisen suhteen vaihtelevat ja hyväksymismenettelyt eivät välttämättä ole tasalaatuisia, sillä pätevyshyväksynnän tekijöinä voi olla sekä monijäsenisiä toimijoita että yksittäisiä henkilöitä.

Asiantuntijoiden mukaan yksi keskeinen keino parantaa rakentamisen laatua on sen painottaminen julkisissa suunnittelu- ja urakkahankinnoissa. Julkiset hankinnat ovat tässä suhteessa avainasemassa, sillä ne luovat merkittävän osan markkinasta ja määrittävät standardeja koko alalle. Arkkitehtialan yrittäjistä valtaosa on alan suhdannekyselyssä kritisoinut julkisia hankintoja siitä, että hankinnoissa hinta on ollut laatua merkittävämpi tekijä. Kun hinta on suunnittelupalveluiden tärkein valintakriteeri, kilpailussa menestyvät parhaiten toimijat, jotka suunnittelevat vähiten. Tämä heikentää rakennus- ja infrastruktuurihankkeiden suunnittelun ja toteutuksen laatua. Valiokunta yhtyy asiantuntijoiden näkemykseen siitä, että rakentamisen laatua voitaisiin osaltaan parantaa antamalla julkisissa hankinnoissa laadulle aiempaa suurempi painoarvo. Pidemmällä tähtäimellä tämä parantaisi myös rakennusten käytön laatua.

Rakennusten käytön laatu

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan rakennuksen käyttö- ja huolto-ohjeesta annettua vaatimusta on rakentamislaisissa täsmennetty aiempaan maankäyttö- ja rakennuslakiin verrattuna. Rakentamislain 139 §:n 2 momentin mukaan rakennuksen käyttö- ja huolto-ohjeen on sisällettävä tiedot rakennuksen ja rakennuspaikan käyttötarkoituksen mukaista käyttöä ja kunnossapitovelvollisuudesta huolehtimista varten ottaen huomioon rakennuksen ominaisuudet sekä rakennuksen ja sen rakennusosien ja laitteiden suunniteltu käyttöikä. Myös rakennuksen kunnossapitoon liittyviä velvollisuuksia on täsmennetty rakentamislaisissa. Rakennuksen käytön aikaisesta laadusta eli rakennuksen hoidosta, kunnossapidosta ja oikea-aikaisista korjauksista vastaa rakennuksen omistaja. Jos omistaja laiminlyö kunnossapitovelvollisuutensa, kunnan rakennusvalvontaviranomainen voi määrätä rakennuksen tai sen osan korjattavaksi. Korjausten laiminlyönti lisää muun muassa kosteusvaurioiden riskiä.

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

Asiantuntijat toteavat, että rakennuskannan korjausvelka on syynä moniin rakennusten käytön laadun ongelmiin. Rakennetun omaisuuden tila 2025 -raportin mukaan rakennuskannan korjausvelka oli 94 miljardia euroa vuonna 2023. Korjausvelka on moninkertaistunut vuosituhannen alusta, ja se jatkaa edelleen kasvuaan, sillä esimerkiksi vuonna 2023 rakennuskannan teoreettinen korjaustarve oli 16 miljardia euroa. Rakennuksia korjattiin kuitenkin vain 13 miljardilla eurolla.

Yksi keskeisimmistä korjaushankkeen käynnistymiseen vaikuttavista seikoista on hankkeen arvioitu kustannustaso. Jos hankkeen kustannukset ovat liian suuret suhteessa korjaamisella saavutettavaan hyötyyn, korjaushanketta ei käynnistetä. Asiantuntijoiden mukaan etenkin viime vuosina taloyhtiöiden taloustilanne on ollut haastava ja korjauksia on lykätty. Tämä on aiheuttanut sen, että taloyhtiöiden korjausvelka on kasvanut entisestään ja korjaaminen on kallistunut, kun siihen on vihdoin ryhdytty. Korjaushankkeiden viivästymiseen ja korjausvelan kasvuun on vaikuttanut myös se, että varsinkin taantuvilla alueilla taloyhtiöiden rahoituksen saatavuus on vaikeutunut. Osin tämä kehitys on ollut seurausta asuinkiinteistövarallisuuden arvon laskusta, osin suurista korjaustarpeista. Valiokunta pitää saamiaan tietoja rakennuskannan korjausvelan määrästä ja sitä osaltaan kasvattavista rahoituksen saatavuusongelmista huolestuttavina, sillä korjausten viivästyessä rakennusten kunto edelleen heikkenee ja samalla kustannukset kasvavat entisestään.

Useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat nostavat esiin rakennusten elinkaareen ja pitkäikäisyyteen liittyvät seikat. Rakentamislakiin on sisällytetty vaatimus rakennuksen elinkaariominaisuuksista. Sen mukaan rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla elinkaariominaisuuksiltaan ekologiseksi sekä tavoitteelliselta tekniseltä iältään pitkäikäiseksi. Erityisesti huomiota on kiinnitettävä pohjarakenteiden ja kantavien rakenteiden kestävyys- ja rakennuksen ja sen tilojen, rakennusosien sekä teknisten järjestelmien käyttöikä, käytettävyyteen, huollettavuuteen, muunneltavuuteen ja korjattavuuteen sekä rakennusosien purettavuuteen ja uudelleenkäytettävyyteen. Kaikkien näiden tekijöiden huomioon ottaminen parantaa rakennusten käytön aikaista laatua. Valiokunta pitää rakennusten elinkaariominaisuuksien ja pitkäikäisyyden vaatimuksia tärkeinä rakentamisen laatuun liittyvinä tekijöinä. Rakentamisen korkea laatu maksaa usein itsensä takaisin pitkän elinkaaren ja vähäisemmän korjaustarpeen myötä.

Valvonta ja vastuu

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat nostavat esiin yhtenä rakentamisen laatuun vaikuttavana tekijänä sen, edellyttääkö rakentamishanke rakentamislupaa. Kun rakentaminen edellyttää rakentamislupaa, rakennusvalvontaviranomaiselle toimitetaan todistus henkilön pätevyydestä. Sen perusteella rakennusvalvontaviranomainen arvioi henkilön kelpoisuuden haettuun suunnittelu- tai työjohtotehtävään. Jos rakentamislupaa ei tarvita, rakentaja arvioi itse henkilöiden kelpoisuuden rakentamishankkeen edellyttämiin suunnittelutehtäviin. Ilman rakentamislupaa on uuden rakentamislain nojalla mahdollista rakentaa alle 30 neliömetrin talousrakennus. Tämän lakimuutoksen seurauksena rakennusvalvontaviranomaisten valvontatehtävä on vaikeutunut, koska osa rakennuksista ei käy läpi lupaprosessia eikä tällaisten rakennusten laatua voida siten varmistaa. Luvanvaraisuudesta vapauttamisen seurauksena maallikkorakentajien vastuu kasvaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kunnissa on jo jouduttu puuttumaan muun muassa rakentami-

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

seen liian lähelle kiinteistön rajaa. Lupaprosessien sujuvoittaminen on nyt johtanut siihen, että kunnissa joudutaan tiukentamaan kaavoja.

Uuteen rakentamislakiin sisältyi alun perin säännös päävastuullisen toteuttajan toteutusvastuusta. Ajatuksena oli, että koordinaatiovastuu rakennushankkeen laadusta rakennustyömaan aikana olisi yhdellä taholla eli päävastuullisella toteuttajalla kokonaisuudessaan. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa päätettiin, että vuonna 2023 säädettyä rakentamislakia muutetaan niin, että hallinnollinen taakka kevenee, byrokratia vähenee, valitusoikeus selkeytyy ja päävastuullisen toteuttajan vastuu täsmentyy. Asiantuntijoiden mukaan päävastuullisen toteuttajan vastuu olisi antanut mahdollisuuden nimetä pääurakoitsija päävastuulliseksi toteuttajaksi. Näin pääurakoitsija olisi vastannut rakennushankkeesta ehdotetussa laajuudessa rakennusvalvonnalle. Päävastuullisen toteuttajan toteutusvastuuta koskeva ehdotus sai kuitenkin runsaasti kriittistä palautetta. Muutettaessa rakentamislakia vuonna 2024 (Laki rakentamislain muuttamisesta 897/2024) päävastuullisen toteuttajan toteutusvastuusta luovuttiin kumoamalla kyseinen pykälä.

Rakentamislaisissa vastuita selkeyttää asiantuntijoiden mukaan osaltaan se, että lain 102 §:ssä on ensimmäistä kertaa todettu selkeästi, ettei rakennusvalvontaviranomainen vastaa rakentamisen laadusta. Vastuu rakennushankkeen toteuttamisesta määräysten mukaisesti on rakennushankkeeseen ryhtyvällä. Hänen on huolehdittava siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä myönnetyn luvan mukaisesti. Rakennushankkeeseen ryhtyvät ovat pääosin maallikoita, joten heidän tulee hankkia itselleen tarvittavat asiantuntijat toteuttamaan haluttu rakentamishanke. Rakennushankkeeseen ryhtyvän tulee toisin sanoen huolehtia siitä, että hankkeessa on kelpoisuusvaatimukset täyttävät suunnittelijat ja että muillakin hankkeessa toimivilla on tehtävien vaativuuden edellyttämä asiantuntemus ja ammatitaito. Rakennusvalvontaviranomaisen tehtävänä on rakentamislain mukaan sattumanvaraisin tarkastusmenettelyin valvoa, että vastuulliset tahot täyttävät velvollisuutensa. Tällainen menettely saattaa kuitenkin johtaa siihen, etteivät mahdolliset virheet ja puutteet välttämättä tule esille rakennusvalvontaviranomaisen pistokoemaisesti tekemien katselmuksien yhteydessä.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että uuden rakentamislain toimivuutta on vielä tarpeen seurata. Valiokunta toteaa, että rakentamisen ja rakennusten käytön laadun parantamista sekä valvonnan ja vastuiden selkeyttämistä koskeva eduskunnan kirjelmän EK 25/2019 vp toinen kannanotto kohta jää edelleen voimaan.

Toteutuneet tarkastusvaliokunnan kannanotot/lausumat

Tarkastusvaliokunta katsoo, että seuraavien kannanottojen/lausumien johdosta suoritettujen toimenpiteet ovat riittäviä tai että kannanotot ovat edelleen merkityksellisiä, mutta ovat menettäneet ajankohtaisuutensa.

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

Hallituksen vuosikertomus 2018

EK 25/2029 vp — K 3/2019 vp, K 13/2019 vp — TrVM 5/2019 vp

Terveet tilat 2028

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen yhteydessä Terveet tilat 2028 -hankkeen konkreettisista tuloksista ja arvioi hankkeen vaikuttavuutta.

Perustelut poistolle: Perustelut on esitetty aiemmin tässä mietinnössä

Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2023

K 19/2023 vp — EK 12/2024 vp — TrVM 2/2024 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus raportoi hallituksen vuosikertomuksen 2024 yhteydessä siitä, miten yhteentoimivuutta ja tiedon sujuvaa liikkumista on parannettu. Selvityksessä tulee kuvata erityisesti säädöspohjan kehittämistä ja mahdollisia uusia, yhteentoimivuutta parantavia valtakunnallisia toimenpiteitä.

Perustelut poistolle: Valiokunta katsoo, että kannanotossa edellytetty raportointi on toteutunut. Sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö ovat raportoineet hallituksen vuosikertomuksessa 2024 toimenpiteistä, joita on toteutettu ja jotka ovat meneillään yhteentoimivuuden ja tiedon sujuvan liikkumisen edistämiseksi. Tällaisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon tietomallien selvitys, selvitys asiakastietolain (703/2023) mukaisten tiedonsaantioikeuksien soveltamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon välillä ja eurooppalaisen potilasyhteenvedon toteuttaminen Kanta-palveluihin. Hallituksen vuosikertomusraportoinnin jälkeen on valmistunut maaliskuussa 2025 työryhmän loppuraportti "Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation pitkän aikavälin mahdollisuudet". Siinä käsitellään yhteentoimivuutta ja tiedon sujuvaa liikkumista ja tehdään lukuisia ehdotuksia asiantilan parantamiseksi.

Valtiontalouden tarkastusvirasto toteutti syksyllä 2025 jälkiseurantaraportin tarkastuskertomuksesta 9/2023 Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoitus ja ohjaus. Raportissa todetaan, että valtiovarainministeriön johtama hyvinvointialueneuvottelukunta on asettanut ICT, tiedonhallinta ja digitalisaatiojaoston, jonka agendalla ovat muun muassa yhteentoimivuus sekä kansallisten ja alueellisten digitaalisten palvelujen edistäminen. Jaostoon on kutsuttu kaikki hyvinvointialueet. Jaoston puitteissa toimii myös sosiaali- ja terveysministeriön koordinoima sote-tiedonhallinnan kokonaisarkkitehtuurin yhteistyöryhmä, jonka tavoitteena on arkkitehtuurikuvausten avulla edistää tiedon ja palvelujen yhteentoimivuutta. Toukokuussa 2025 julkaistiin sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan kansallinen viitearkkitehtuuri. Lisäksi kansallista yhteentoimivuutta edistetään valtiovarainministeriön vastuulla olevan julkisen hallinnon tiedonhallinnan asiantuntijaryhmän työn puitteissa.

Valiokunta katsoo, että toteutetut toimenpiteet ja käynnissä oleva kehittämistyö ovat oikeansuuntaisia ja toimenpiteitä yhteentoimivuuden ja tiedon sujuvan liikkumisen parantamiseksi on tärkeää edelleen jatkaa.

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

Hallituksen vuosikertomus 2023 ja Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2023 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

K 2/2024 vp - K 18/2024 vp - EK 31/2024 vp — TrVM 9/2024 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon sekä tähän mietintöön että sen liitteinä oleviin erikoisvaliokuntien lausuntoihin sisältyvät eduskunnan aiempia lausumia ja muita seikkoja koskevat kannanotot.
2. Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa toimenpiteitä valtionhallinnon matkustamiseen liittyvän ohjeistuksen selkeyttämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Ohjauksen ja neuvonnan riittävästä sekä ohjeistuksen noudattamisen valvonnasta tulee myös huolehtia.

Perustelut poistolle: Valiokunta käsitteli asiaa edellisen kerran vuoden 2023 vuosikertomuksen käsittelyn yhteydessä. Kannanotto päätettiin tuolloin jättää voimaan, sillä osassa ministeriöitä kaivattiin edelleen yhtenäisempää ohjeistusta matkustamiseen liittyen. Valtiovarainministeriön vastauksessa kuvataan yleisellä tasolla voimassa oleva ohjeistus sekä ohjeistuksen hierarkia. Vastauksessa todetaan myös, että virastot ovat itsenäisiä työnantajia ja vastaavat matkustamisen ohjeistamisesta valtion matkustussäännön asettamissa rajoissa ja myös vastaavat ohjeiden noudattamisesta virastossaan itsenäisesti. Lisäksi valtiovarainministeriö toteaa selvityksensä, että ohjeistusta on selkiytetty siltä osin, että nykyään kukin konsernitason toimija antaa vain sille kuuluvaa ohjeistusta ja päällekkäisyydet on purettu. Laajempi yhteinen ohjeistus vaatisi säädösmuutoksia ja muutosta virastojen itsenäiseen työntäjärooliin matkustusasioissa. Valiokunta pitää annettua selvitystä riittävänä.

Säilytettävät tarkastusvaliokunnan kannanotot/lausumat

Seuraavat kannanotot/lausumat jäävät voimaan.

Kotouttamisen toimivuus

EK 35/2018 vp — O 10/2017 vp — TrVM 6/2018 vp

Maahanmuuttajien työllistymistä tukevat palvelut

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että maahanmuuttajien työllistymistä tukevien palvelujärjestelmien ja -rakenteiden toimivuutta parannetaan vastaamaan myös työllistävien yritysten tarpeita.

Kotoutumiskoulutuksen kieliopinnot

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kotoutumiskoulutuksen kieliopintojen uudelleen järjestämiseksi, jotta opetuksen laatu turvataan ja oppimistulokset paranevat vastaamaan niille asetettuja oppimistavoitteita sekä työelämän kielitaitovaatimuksia.

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

Maahanmuuttajataustaisten naisten työllistymisen edistäminen

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viivytyksettä toimiin maahanmuuttajataustaisten naisten työllistämisen edistämiseksi. Maahanmuuttajataustaiset naiset tulee asettaa kotouttamispalveluiden erityiseksi kohderyhmäksi.

Järjestöjen ja vapaan sivistystyön osuuden kasvattaminen kotouttamisessa

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii kolmannen sektorin eli järjestöjen ja vapaan sivistystyön osuuden kasvattamisesta kotouttamisessa sekä ryhtyy toimiin viranomaisten ja kolmannen sektorin välisen työnjaon määrittämiseksi uudelleen.

Hallituksen vuosikertomus 2018

EK 25/2019 vp — K 3/2019 vp, K 13/2019 vp — TrVM 5/2019 vp

Rakentamisen ja rakennusten käytön vastuut

2. Eduskunta edellyttää, että rakentamisen ja rakennusten käytön laatua selkeästi parannetaan sekä valvontaa ja vastuita selkeytetään.

UM:n tietoturvajärjestelyt

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa toimenpiteitä ulkoasiainhallinnon tietoturvajärjestelyjen parantamiseksi ja raportoi niistä hallituksen vuosikertomuksessa.

Valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoito

EK 22/2021 vp — O 4/2021 vp — TrVM 2/2021 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ja selvittää, kuinka niin sanotun yksi yli yhden -periaatteen toteutumista voidaan edistää koko valtionhallinnossa. Eduskunta pitää tärkeänä selvittää menettelytapaa, jolla sisäisen tarkastuksen ja myös Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen havaitsemista, valtion viraston tai laitoksen ylintä johtoa koskevista epäkohdista, voitaisiin ilmoittaa kyseisen viraston tai laitoksen operatiivisesta johdosta riippumattomalle taholle. Myös ulkoisen tarkastajan tiedonsaannista tulee tässä yhteydessä huolehtia.

Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen

O 48/2019 vp — EK14/2022 vp — TrVM 1/2022 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, onko lainvalmistelun resursointi oikealla tasolla suhteessa valtioneuvoston muihin tehtäviin, ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, tulisiko vaikutusarviointiosaamista lisätä ministeriöiden tasolla vai tulisiko perustaa valtioneuvostotasoinen osaamiskeskittymä tai vaikutusarviointiyksikkö.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että säädösehdotusten ennakkolliset vaikutusarvioinnit ja jälkiarvioinnit ovat yhdenmukaisella tavalla dokumentoituna ja saatavilla.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmän toimivuus ja palveluiden vaikuttavuus

O 41/2020 vp — EK 56/2022 vp — TrVM 9/2022 vp

1. Eduskunta edellyttää, että nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmän toimivuudesta kokonaisuutena huolehditaan, kun sosiaali- ja terveystieteiden järjestäminen siirtyy hyvinvointialueiden vastuulle. Palveluiden on toimittava yhteen riippumatta siitä, mikä taho on järjestäjänä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, kuinka tieto- ja tilastopohjaa nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista voitaisiin parantaa. Vertailukelpoista tietoa tulee olla saatavilla palveluiden vaikuttavuuden arvioinnin tueksi sekä palvelujärjestelmän kehittämiseksi.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, millä edellytyksillä kokonaisvastuu nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista ja tiedonkulusta toimijoiden välillä voitaisiin asettaa yhdelle taholle. Tulee myös selvittää, mikä tämä taho voisi olla.

Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan ja tarkastuksen vaalikausiraportti 2019—2022

K 25/2022 vp — EK 75/2022 vp — TrVM 12/2022 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää riippumattoman ulkoisen talous- ja finanssipolitiikan valvonta- ja arviointitehtävän tarkoituksenmukaista järjestämistä sekä resurssien yhdistämisen tarpeellisuutta ja ryhtyy asiassa tarvittaviin toimenpiteisiin.

Aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannusvaikuttavuus

O 15/2021 vp — EK 81/2022 vp — TrVM 13/2022 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannustietojen saatavuudesta ja valtakunnallisesta vertailukelpoisuudesta, kun julkisten työllisyyspalveluiden järjestäminen siirtyy kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta. Kustannustietoja tulee olla saatavilla kattavasti arviointikäyttöön kustannusvaikuttavien työvoimapalveluiden kehittämiseksi riippumatta palveluiden järjestäjästä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii yhteistyön ja tiedonkulun varmistamisesta kuntien ja hyvinvointialueiden välillä julkisten työvoimapalveluiden siirtyessä kuntien vastuulle vuoden

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

2025 alusta. Heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palveluiden ja palvelupolkujen tulee olla toimivia, ja niistä tulee huolehtia myös muutosten yhteydessä.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, miten olemassa olevia työ- ja toimintakykyä mittaavia mittareita olisi mahdollista ottaa käyttöön aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden pehmeiden vaikutusten mittaamiseksi. Tietoa palveluiden vaikuttavuuden arvioimiseksi ja kehittämiseksi tulee olla käytettävissä myös niissä palveluissa, joista työllistyminen avoimille työmarkkinoille ei ole ensisijainen tavoite.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, ovatko heikoimmassa työmarkkina-asemassa oleville suunnatut palvelut kaikilta osin tarkoituksenmukaista järjestää osana työvoimapolitiikan palveluita vai tulisiko niiden olla osa sosiaali- ja terveystaloutta.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että riippumatonta tutkimusta järjestöjen roolista työllisyyttä edistävien palveluiden tarjoajina sekä näiden palveluiden vaikuttavuudesta on saatavilla.

Hallituksen vuosikertomus 2022

K 2/2023 vp — K 16/2023 vp — EK 1/2024 vp — TrVM 5/2023 vp

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää vuoden 2024 loppuun mennessä mahdollisuutta laajentaa tilaajavastuulain rakennusalaan koskevat velvoitteet muille toimialoille ottaen huomioon laajentamisen hyödyt suhteessa hallinnollisen taakan kasvuun.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa viranomaisten välisen oma-aloitteisen tietojenvaihdon kehittämistä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa.

Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2023

K 19/2023 vp — EK 12/2024 vp — TrVM 2/2024 vp

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee viipymättä tekoälyn käyttöönoton eettisen ohjeistuksen sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Hallituksen vuosikertomus 2023, Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2023 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

K 2/2024 vp — K 18/2024 vp — EK 31/2024 vp — TrVM 9/2024 vp

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, kuinka työntekijän oleskelulupien käsittelyprosessia tulisi kehittää ulkoasiainhallinnossa, jotta ajan saanti tunnistautumiseen nopeutuisi ja siihen menevä aika olisi ennakoitavissa.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus kokonaisvaltaisesti selvittää yksityisellä alueella tapahtuvan pysäköinnin ja pysäköinninvalvonnan oikeustilaa ja sääntelytarpeita sekä ryhtyy selvityksen pe-

Valiokunnan mietintö TrVM 8/2025 vp

rusteella toimenpiteisiin tarvittavien lainsäädäntömuutosten valmistelemiseksi ja hallituksen esityksen antamiseksi eduskunnalle.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Tarkastusvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 1/2025 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa asianmukaisesti huomioon sekä tähän mietintöön että sen liitteinä oleviin erikoisvaliokuntien lausuntoihin sisältyvät eduskunnan aiempia lausumia ja muita seikkoja koskevat kannanotot.

Helsingissä 12.11.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd
varapuheenjohtaja Veijo Niemi ps
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Tomi Immonen ps
jäsen Janne Jukkola kok
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Hanna Laine-Nousimaa sd

Valiokunnan sihtereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Heidi Silvennoinen
tarkastusneuvos Minna Tiili
erityisasiantuntija Anne Kalliomäki